

L'AGENDA 2030 COM A FULL DE RUTA

Els ODS i els drets humans: el pla per a la recuperació sostenible

Birgitte Feiring



Il·lustració: [Fernando Prado](#)

Quan el 2015 els líders mundials van adoptar l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible, Barack Obama seguia sent el president dels EUA i només els viròlegs tenien presents els efectes que podia arribar a tenir una pandèmia mundial. A principis del 2021, el món ha canviat molt.

En el context de la Covid-19, continuen sent rellevants els ODS?

La pandèmia de la Covid-19 s'ha estès a més de 89 milions de persones i s'han registrat prop de 2 milions de morts relacionades amb el coronavirus a tot el món. Trump, que durant la seva presidència va enretirar els Estats Units tant del Consell de Drets Humans com de l'Acord de París contra el canvi climàtic i va decidir aturar el finançament i retirar els EUA de l'Organització Mundial de la Salut, acaba de culminar els seus atacs a la democràcia incitant els seus seguidors a envair el Capitoli. En efecte, el moment en què la roda multicolor dels ODS va difondre entusiasme a tot el món i va ser rebuda amb els braços oberts per part de líders polítics, empreses i la societat civil sembla un passat remot. Tot i així, la meua reivindicació és que els ODS són més rellevants que mai per recuperar-nos de l'impacte que ha sacsejat les nostres societats i institucions. Aquesta reivindicació es

basa en tres arguments principals:

1. Els ODS reflecteixen l'essència dels compromisos i obligacions que han subscrit els estats durant els darrers 75 anys i, per tant, proporcionen una base sòlida perquè els ciutadans exigeixin responsabilitats per falta d'acció i progrés.
2. Els ODS inclouen els elements necessaris per a una recuperació sostenible i coherent de la Covid-19 en les tres dimensions del desenvolupament sostenible (social, econòmic i ambiental) i, per tant, ens proporcionen un marc operatiu immediat i mesurable per a impulsar accions i esforços coordinats.
3. Els ODS constitueixen una visió que pot mobilitzar i involucrar amplis sectors de la societat, de manera intergeneracional, per abordar els reptes del nostre temps: l'augment de la desigualtat, l'agreujament de les vulnerabilitats i el canvi climàtic, així com també pot donar respostes a les polítiques autoritàries i populistes que han erosionat la legitimitat i la confiança en els líders polítics i les institucions.

La solidesa i la durabilitat a llarg termini dels ODS

Els ODS es fonamenten en una xarxa d'obligacions i compromisos existents.

Per exemple, l'objectiu ODS 14.b sobre l'accés dels pescadors artesanals a petita escala als recursos i mercats marins reflecteix les *Directrius voluntàries per aconseguir la sostenibilitat de la pesca a petita escala* [\[1\]](#), aprovades pel Comitè de Pesca de la FAO el 2014.

L'objectiu ODS 8.7 té com a finalitat erradicar el treball forçat, l'esclavitud i el tràfic de persones. Aquest objectiu reflecteix les obligacions establertes d'acord amb el conveni núm. 29 de l'OIT i molts altres instruments de treball i de drets humans bàsics sobre treball forçat que han estat ratificats per tots els estats membres de l'ONU. Val a dir que el conveni núm. 29 de l'OIT ja va ser adoptat per l'OIT el 1930 i ha estat en vigor durant dècades a la majoria de països.

L'Agenda 2030 per al desenvolupament sostenible no va sortir del no-res el 2015. No és un invent sobtat: els ODS capturen una llarga història de compromisos i obligacions multilaterals en evolució; alguns codificats en tractats i convencions, d'altres expressats com a aspiracions i principis en les declaracions i directrius de l'ONU.

En general, els vincles entre els drets humans i els ODS són sòlids i explícits. El preàmbul de l'Agenda 2030 reafirma explícitament que els ODS "pretenen fer realitat els drets humans de totes les persones", i el 92% dels 169 objectius dels ODS estan directament relacionats amb un o més dels convenis sobre drets humans bàsics. A més, l'Agenda parteix dels principis dels drets humans de participació, inclusió, transparència i responsabilitat. De la mateixa manera, el compromís de no deixar ningú enrere es fa ressò dels principis dels drets humans d'igualtat i no discriminació. En analitzar el lligam dels drets humans de cada ODS i els seus objectius corresponents, es fa evident que l'Agenda 2030 i els drets

humans s'entrellacen i estan indissolublement lligats.

L'Institut Danès de Drets Humans ha traçat els vincles específics entre els 169 objectius dels ODS i 81 instruments internacionals i regionals de drets humans, normes laborals internacionals i instruments ambientals multilaterals [2]. Els enllaços testifiquen que l'Agenda 2030 i els ODS es fonamenten en una atapeïda xarxa d'obligacions i compromisos existents que s'han desenvolupat durant dècades per fer front als desafiaments globals que afecten els éssers humans i les altres formes de vida del planeta, del treball forçat al canvi climàtic. Aquest lligam garanteix la solidesa i la sostenibilitat a llarg termini de l'Agenda.

L'Agenda 2030 proporciona un marc per a la coherència i per evitar l'externalització d'impactes negatius en les tres dimensions del desenvolupament sostenible.

Per exemple, l'ODS 8 té com a objectiu crear llocs de treball, cosa que afavoreix les dimensions econòmica i social del desenvolupament sostenible, mentre que l'ODS 7 i l'ODS 13 tenen com a objectiu facilitar la transició cap a les energies renovables i combatre el canvi climàtic, cosa que afavoreix la dimensió ambiental del desenvolupament sostenible. En conseqüència, d'acord amb el caràcter tridimensional del desenvolupament sostenible, els llocs de treball creats segons l'ODS 8 han de permetre una transició justa cap a una economia baixa en carboni.

L'Agenda 2030 recull la infinitat d'obligacions i compromisos internacionals dels estats i els situa en un marc únic i ben estructurat, cosa en que facilita la comprensió i la comunicació. Per tant, redueix l'enorme complexitat de les obligacions dels estats a objectius mesurables, cosa que en permet l'avaluació pública i l'anàlisi del progrés.

L'Agenda 2030 és, per tant, una eina clau perquè els ciutadans puguin exigir als seus governs responsabilitats pel que fa als compromisos i obligacions endarrerits i puguin demanar l'acceleració de l'acció en moltes àrees i camps. Així doncs, pot ser una eina molt útil per abordar la notòria falta d'implementació de drets humans i d'altres obligacions, apropar l'acció del govern a les expectatives dels ciutadans i ajudar a generar confiança i legitimitat en les institucions democràtiques.

Rellevància en el context Covid-19

Durant l'últim any, la pandèmia de Covid-19 ha tingut un efecte devastador en les societats i en grups vulnerables com les persones sense llar, la gent gran, els pobres, les persones amb discapacitat i les persones amb accés limitat a la seguretat social, l'aigua potable, les tecnologies de la informació, etc. A més, alguns governs han utilitzat la pandèmia com a excusa per limitar innecessàriament o desproporcionadament l'abast dels drets civils i polítics, per tal de, per exemple, posar en el punt de mira els defensors dels drets humans o silenciar la dissidència.

És indubtable que l'aplicació efectiva i a temps de les obligacions existents en matèria de drets humans, per exemple l'accés a l'atenció sanitària universal, la seguretat social i l'accés a la justícia, hauria augmentat la resiliència de les societats i comunitats durant la pandèmia de la Covid-19.

En molts sentits, la pandèmia actua com una lupa que revela i agreuja els patrons de vulnerabilitat, desigualtat i discriminació existents i les tendències cap a modes autoritaris de govern. Aquests patrons, al seu torn, reflecteixen que els estats han ajornat moltes de les obligacions relacionades amb el dret internacional dels drets humans, així com molts dels compromisos pendents de l'Agenda 2030.

El rellevant informe del secretari general de l'ONU sobre Drets Humans i Covid-19 ens recorda enèrgicament que: “[a]quest no és un moment per descuidar els drets humans; és un moment en què, més que mai, els drets humans són necessaris per navegar per aquesta crisi d'una manera que ens permeti, tan aviat com sigui possible, centrar-nos de nou a aconseguir un desenvolupament sostenible equitatiu i mantenir la pau” [3]. A més, subratlla que: “l'Agenda 2030, fonamentada en els drets humans, proporciona un pla complet per a la recuperació sostenible de la pandèmia” [4].

Ara el repte és conceptualitzar aquest pla per a la recuperació sostenible, de manera que coincideixi amb la urgència de la recuperació de la Covid-19, es basi en els esforços previs i les lliçons apreses, uneixi les parts interessades i s'implementi immediatament a través de les institucions, els mecanismes i les mesures existents.

Encara que tots els drets humans i els ODS estan enllaçats els uns amb els altres i són indispensables per a una recuperació sostenible, certs objectius ja han demostrat que tenen la màxima rellevància en el context de la pandèmia de Covid-19. Aquests objectius s'extreuen de tots els ODS i cobreixen les tres dimensions del desenvolupament sostenible (social, econòmic i ambiental), així com tots els drets socials, econòmics, civils i polítics.

Una llista no exhaustiva d'objectius que són crucials per a una recuperació sostenible inclouria els elements següents:

- Reforçar la protecció social (objectiu 1.3 dels ODS), desenvolupar resiliència (1.5) i garantir la seguretat alimentària (2.1).
- Combatre epidèmies i malalties contagioses (3.3.), garantir una cobertura sanitària universal i medicaments i vacunes assequibles per a tothom (3.8, 3.b), augmentar el finançament de la sanitat i el nombre de treballadors formats en l'àmbit sanitari (3.c) i reforçar la capacitat de gestió dels riscos sanitaris globals (3.d).
- Garantir una educació primària i secundària gratuïta, equitativa i de qualitat per a tothom (4.1).
- Eliminar la violència contra les dones i les nenes (5.2.) i millorar l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació per empoderar les dones (5.b).
- Aconseguir l'accés a instal·lacions sanitàries i higiene adequat i equitatiu per a tothom (6.2) i expandir la cooperació internacional en programes d'aigua i d'instal·lacions sanitàries (6.a).

- Garantir una feina digna per a tothom (8.5) i donar suport a l'emprenedoria i la innovació (8.3).
- Reduir les desigualtats de resultats, eliminar les lleis, polítiques i pràctiques discriminatòries (10.3) i adoptar polítiques fiscals, salarials i de protecció social per aconseguir la igualtat (10.4).
- Garantir l'accés de tothom a habitatges i serveis bàsics adequats, segurs i assequibles (11.1).
- Avançar en una transició verda i justa cap a una gestió i ús sostenibles dels recursos naturals (12.2), la conservació, restauració i ús sostenible dels ecosistemes (15.1) i augmentar substancialment la proporció d'energies renovables en el mix energètic mundial (7.2).
- Desenvolupar institucions eficaces, responsables i transparents (16.6); garantir una presa de decisions receptiva, inclusiva, participativa i representativa (16.7); accés a la justícia (16.3) i a la informació, i protecció de les llibertats fonamentals (16.10).
- Reforçar la mobilització de recursos nacionals (17.1), augmentar l'ajuda oficial al desenvolupament (17.2); millorar la cooperació internacional en ciència, tecnologia i innovació (17.6) i millorar la generació de dades desagregades (17.18).

Aquests objectius constitueixen una conceptualització molt genèrica d'una recuperació sostenible que no deixi ningú enrere. Per tant, s'han d'implementar en una combinació que s'adapti al context i a l'impacte de la pandèmia del país en qüestió, tenint en compte apropiadament els impactes diferenciats en diversos sectors de la població i de la societat.

Molts dels indicadors mundials dels ODS són molt rellevants per mesurar el progrés en la recuperació sostenible de la pandèmia de Covid-19. Per exemple, la rellevància dels indicadors dels ODS relacionats amb els objectius 1.3. (protecció social) i 3.b (medicaments i vacunes essencials) hauria de ser evident:

- **Indicador 1.3.1:** Proporció de població coberta per sistemes i nivells de protecció social, per sexe, distingint nens, persones a l'atur, gent gran, persones amb discapacitat, dones embarassades, nadons, víctimes d'accidents de treball i pobres i persones en situació vulnerable.
- **Indicador 3.b.1:** Proporció de la població objectiu coberta per totes les vacunes incloses en el seu programa nacional.

No obstant, aquesta conceptualització pot servir de punt de partida per al diàleg i per a la identificació posterior de les solucions necessàries concretes i específiques per al context, incloent mesures especials per a aquells que es troben en situacions de més risc o a qui ha afectat més la pandèmia.

Basar la conceptualització de la recuperació sostenible en els ODS i els drets humans ens proporciona un marc immediat operatiu i mesurable per a accions i esforços coordinats. Un avantatge addicional és que podem basar-nos en els indicadors i les dades globals dels ODS i en els resultats dels mecanismes de control dels drets humans.

A més dels indicadors dels ODS, els mecanismes de control institucionalitzats avaluen el progrés de la implementació, les mancances i els reptes en relació amb els drets humans i

la normativa laboral internacional. Tots aquests mecanismes han generat milers de recomanacions als estats, les quals són rellevants per aconseguir la recuperació sostenible.

La figura 1 mostra el nombre de recomanacions del sistema internacional de drets humans (Examen Periòdic Universal, òrgans dels tractats i procediments especials) disponibles per a alguns dels objectius clau per a una recuperació sostenible.



Fig. 1: Conjunt de les recomanacions relacionades amb objectius clau per a la recuperació sostenible [5]

Aquestes recomanacions es poden filtrar per país i per grups de col·lectiu afectats, per proporcionar orientacions específiques per país i garantir que ningú quedi enrere. Per exemple, Dinamarca ha rebut 692 recomanacions del sistema internacional de drets humans. El 2019, Dinamarca va rebre una recomanació emesa pel Comitè de Drets Econòmics, Socials i Culturals (CESCR, segons les sigles en anglès) en relació amb la situació de les persones sense llar que va cobrar una gran importància quan va esclatar la pandèmia:

Dinamarca

Dret a un habitatge adequat. El Comitè recomana que, en el context de la implementació del pla d'acció 2018-2021 contra la situació de les persones sense llar, l'Estat:

- augmenti la capacitat dels refugis per a persones sense llar i elimini les barreres administratives per accedir-hi;
- inverteixi en mesures que proporcionin solucions a llarg termini i que donin suport a la reinserció social de les persones sense llar;
- derogui les disposicions legals que criminalitzen les conductes associades a situacions de pobresa i privació del dret a un habitatge adequat, com ara la mendicitat i dormir al carrer.

[Consulteu la font.](#)



Per tant, el fet d'oferir allotjament en hotels buits a les persones sense llar dels carrers de Copenhaguen durant el confinament de la primavera és una acció que s'ajusta a la recomanació del CDESCR de proporcionar refugis immediats sense barreres administratives. A més, les connotacions socials i sanitàries més positives d'aquest enfocament que prioritza l'habitatge, proporcionen elements per entendre com podria ser la recuperació sostenible de les persones sense llar a llarg termini [6]. Això apunta al gran potencial d'utilitzar els ODS i els drets humans com a "pla per al desenvolupament sostenible", tal com va assenyalar el secretari general de l'ONU.

Reconstruir la confiança i la legitimitat mitjançant una recuperació sostenible

Des del principi, l'Agenda 2030 es va concebre com un marc amb múltiples actors interessats, que només es podia dur a terme col·laborant amb tots els sectors de la societat, inclosos els treballadors, les empreses, les dones, els governs locals, els pobles indígenes, els nens i els joves, i les persones amb discapacitat, entre d'altres. No obstant, adoptat com a marc intergovernamental, les responsabilitats principals corresponen als governs. Així mateix, els governs són els principals responsables de garantir els drets humans, segons el marc que els regula.

L'Agenda 2030 va acompanyada d'una promesa d'acció transformadora que inclou la lluita contra el canvi climàtic, la reducció de les desigualtats, la creació de llocs de treball dignes i no deixar ningú enrere. Com s'explica clarament a l'informe del secretari general de l'ONU sobre el progrés dels ODS, "el canvi en les trajectòries del desenvolupament necessari per generar la transformació que es requereix per tal d'assolir els Objectius de Desenvolupament Sostenible per al 2030 encara no avança a la velocitat o l'escala necessàries" [7]. L'informe és del 2019, un any abans que la pandèmia debilités encara més els esforços envers el desenvolupament sostenible. Des d'aleshores, hem estat testimonis d'una desigualtat creixent, de vulnerabilitats desateses, del fracàs a l'hora d'aturar el canvi climàtic, així com de governs autoritaris i populistes que han erosionat la legitimitat i la confiança en els líders polítics i en les institucions. Per tant, no hauríem de fer que els ODS "reprenguin el fil", sinó admetre que necessitem un fil nou per a la recuperació sostenible.

Per tal de generar motivació, compromís i, finalment, confiança, necessitem una visió que pugui mobilitzar amplis sectors de la societat, de manera intergeneracional. Els ODS, fonamentats pels drets humans, constitueixen aquesta visió.

REFERÈNCIES

- 1 — Dades de la John Hopkin's University of Medicines, agafades el 9 de gener del 2021.
- 2 — Podeu trobar tots els vincles entre els ODS i els instruments aplicables a cada país en aquesta [base de dades interactiva](#).
- 3 — Human Rights and COVID-19: we are all in this together, abril del 2020. Disponible [en línia](#).

- 4 — Ibid.
- 5 — El SDG - Human Rights Data Explorer [ODS - Cercador de dades sobre drets humans], desenvolupat per l'Institut Danès pels Drets Humans, és una base de dades interactiva que us permet trobar i explorar totes les recomanacions del sistema internacional de drets humans, filtrades per país, ODS/objectiu, grups afectats, etc. Disponible [en línia](#).
- 6 — Vegeu [aquesta pàgina](#) (en danès).
- 7 — Report of the Secretary-General on SDG Progress: Special Edition 2019, p.4, disponible [en línia](#).

**Birgitte Feiring**

Birgitte Feiring és directora departamental de l'Institut Danès per als Drets Humans, on lidera diversos projectes per garantir que l'Agenda 2030 i els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) s'implementen en concordança amb els drets humans, sense deixar ningú enrere. Actualment, presideix el grup de treball sobre ODS de l'Aliança Mundial d'Institucions Nacionals de Drets Humans. Durant més de 30 anys, ha treballat en els àmbits de desenvolupament sostenible i drets fonamentals, i té experiència a l'Àsia, Àfrica i Amèrica Llatina. La seva trajectòria inclou treball de camp en diverses comunitats, i ha ocupat també càrrecs a la Comissió Europea i a l'Organització Internacional del Treball. Feiring ha desenvolupat un marc integral de seguiment de l'assoliment dels drets humans i el desenvolupament dels pobles indígenes basat en diversos indicadors. Com a consultora independent, ha assessorat aliances i organitzacions bilaterals de cooperació i ajuda al desenvolupament, agències de les Nacions Unides, empreses i organitzacions de la societat civil.